

5. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: моногр. / Т.О. Кізіма. – К.: Знання, 2010. – 431 с.

6. Проданова І.І. Оцінка доходів і витрат домогосподарств України в сучасних економічних умовах / І.І. Проданова, М.В.Болонна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 7. – С. 617–622.

Давидюк Леся

Студентка групи ФДГзм-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпущин Н.І.

СПОЖИВЧІ ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Домогосподарства здійснюють свої витрати на різноманітні цілі, проте основною метою витрачання коштів, є забезпечення життєдіяльності і розвитку усіх його членів. Витрати домогосподарства представляють собою сукупність грошових платежів, які здійснює домогосподарство на основі отриманих доходів, що призначенні для забезпечення належного його функціонування. Найбільшу частину своїх витрат, приблизно 90%, домогосподарства використовують на споживання, тому вони є основними споживачами на ринку товарів і послуг. А особисте споживання, як процес використання споживчих благ для задоволення матеріальних і духовних потреб людей, є найвагомим компонентом ВВП та відіграє важливу роль у розвитку національних економік світу, оскільки є єдиним результатом і метою виробництва.

Споживчі витрати – це грошові витрати домогосподарства на купівлю продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, непродовольчих товарів, а також – на оплату послуг. До споживчих витрат включаються всі витрати домогосподарств на ці цілі, незалежно від місця їх здійснення (у торговельній мережі, зі складу підприємства, організації, на ринку чи у окремих громадян). Основними складовими споживчих витрат домогосподарств є:

– споживчі грошові витрати на купівлю продуктів харчування, товарів (одягу, взуття, предметів домашнього вжитку);

– споживчі грошові витрати на оплату послуг (житлово-комунальних, послуг охорони здоров'я, освіти, культури, транспорту, зв'язку тощо);

– вартість спожитих продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства;

– сума отриманих пільг і безготівкових субсидій [1].

Обсяг сукупних споживчих витрат вітчизняних домогосподарств в середньому за місяць в розрахунку на одне домогосподарство з 2012 р. по

2015 р. щорічно зростав і на кінець аналізованого періоду склав 4952,0 грн., тобто на 55% або на 1359,9 грн. більше показника 2012 р. Найбільше зростання обсягів споживчих витрат спостерігалось у 2014 і 2015 рр., коли вони зросли на 903,1 грн. та у 2013 р. по 2014 р. – на 228,6 грн. Найменшим ж було зростання у 2013 р., коли обсяги споживчих витрати зросли у порівнянні з 2012 р. на 227,9 грн.[2].

В структурі сукупних витрат домогосподарств витратам на споживання належить найбільша частка – більше 90%. Крім того, слід відзначити загальну тенденцію до її збільшення від 90,8% у 2012 р. до 92,9% у 2015 р. і відповідне зменшення питомої ваги неспоживчих сукупних витрат.

Спостерігаючи за динамікою структури сукупних витрат домогосподарств у 2012–2015 рр., можна констатувати, що в структурі споживчих витрат частка продовольчих витрат є найбільшою. Що слід вважати негативним моментом. І хоч у 2012–2013 рр. питома вага продовольчих витрат залишалася сталою – 50,1% від споживчих витрат, однак у 2014 р. її розмір зріс вже на 1,8% і склав 51,9% (табл. 1). Цей показник в Україні є вкрай високий порівняно з країнами ЄС, де він становить лише 10–15% від усього обсягу сукупних доходів сімей. Залишок своїх доходів європейці витрачають на дозвілля, комунікації, подорожі, якісну медицину, освіту, техніку, одяг.

Загалом, частка витрат вітчизняних домогосподарств на продукти харчування в 2015 р. становила 53,9%, при чому якість продуктів істотно знизилася. Такий показник пов'язаний з низьким рівнем доходів громадян, адже за рахунок доходів населення формує обсяги заощаджень та споживчих витрат, які безпосередньо визначають обсяги роздрібного товарообороту. Частка непродовольчих витрат протягом 2012–2015 рр. зменшилася з 37,2% до 36,5% (хоча у порівнянні з 2015р. вона зросла на 0,2%), що є незначним позитивом [4].

Згідно даних табл. 1, в середньому українська сім'я витрачає близько половини своїх доходів на їжу. Друге місце посідають витрати на житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива, що в середньому складає 11,7%. Якщо порівняти цей показник з країнами ЄС, то в середньому він становить 6,8%. Щодо відпочинку і культури українців, то цей показник у порівнянні з європейцями є вкрай низьким і в середньому він становить 1,5%, тоді як для громадян країн ЄС – 11,0%.

Аналогічна ситуація спостерігалась із часткою витрат на алкогольні напої, тютюнові вироби у структурі споживчих витрат: в 2012-2013 рр. вона становила 3,5%, а згодом у 2015 р. зменшилася на 0,2% і склала 3,3%, що є позитивним.

Структура сукупних витрат домогосподарств у 2012–2015 рр. [3]

(%)

Показники	2012	2013	2014	2015
Споживчі сукупні витрати	90,8	90,2	91,6	92,9
Продукти харчування та безалкогольні напої	50,1	50,1	51,9	53,1
Алкогільні напої, тютюнові вироби	3,5	3,5	3,4	3,3
Непродовольчі товари та послуги	37,2	36,6	36,3	36,5
в тому числі:				
одяг і взуття	6,1	5,9	6	5,7
житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	9,9	9,5	9,4	11,7
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,3	2,3	2,3	2
охорона здоров'я	3,4	3,4	3,6	3,7
Транспорт	4,3	4,3	4,3	3,7
зв'язок	2,8	2,8	2,8	2,4
відпочинок і культура	2	2,1	1,8	1,5
Освіта	1,3	1,2	1,1	1,1
ресторани та готелі	2,5	2,5	2,3	2
різні товари і послуги	2,6	2,6	2,7	2,7
Неспоживчі сукупні витрати	9,2	9,8	8,4	7,1

При розгляді частки споживчих витрат у контексті міських і сільських домогосподарств слід зазначити, що в 2015 р. вона складала 91,1% і 88,1% відповідно. Це можна пояснити тим, що міські домогосподарства більше витрачають на освіту, відпочинок, культуру, спорт, зв'язок, оплату комунальних послуг ніж сільські домогосподарства.

У сільських домогосподарствах у 2015 р. частка витрат на продукти харчування була дещо більшою, ніж у міських, а саме 51,6% і 50,9% відповідно. Причиною цього є зарахування до сукупних витрат вартості спожитих домогосподарствами продовольчих товарів, отриманих від особистих підсобних господарств та у порядку самозаготівель, яких більше у сільській місцевості. Також є більшою частка непродовольчих витрат у сільських домогосподарствах (22,8%) ніж у міських (20,6%). По всіх інших видах споживчих витрат можна прослідкувати, що їх частки є більшими у міських ніж у сільських домогосподарств [4].

Також слід відмітити, що існує значна різниця у розмірі споживчих витрат в залежності від того, яким є чисельний склад домогосподарств. Так, в 2015 р. споживчі сукупні витрати домогосподарств, що склалися з однієї особи у середньому за місяць становили 1918,04 грн.; з 2 осіб – 3104,75 грн.; з 3 осіб – 3984,66 грн.; з 4 осіб – 4518,51 грн.; з 5 і більше 5352,60 грн.

Важливим є аналіз споживчих витрат домогосподарств із різними середньодушовими еквівалентами загальних доходів. У 2015 р. у середньому за місяць в домогосподарствах із середньодушовим еквівалентом загальних доходів 480 грн. споживчі сукупні витрати склали 92,9% всіх витрат, На продукти харчування дані групи витрачали 70,6% та 33,9%; на ресторани і готелі 2,5% і 4,2%; на транспорт 4,3% і 6,8% сукупних витрат відповідно [2].

Домогосподарства є одним з найважливіших економічних суб'єктів. Якщо основна частина валового внутрішнього продукту створюється підприємствами різних форм власності, то споживання, без якого виробництво втрачає будь-який сенс, є прерогативою домогосподарств. В умовах економічної кризи домогосподарства опинились у складній ситуації, причиною чого стало зменшення реальних доходів. Слід зазначити, що витрати домогосподарств під час економічної кризи зменшились не так суттєво, як доходи населення та обсяг валового внутрішнього продукту. Причиною такого явища є споживання населенням заощаджень, які були зроблені в більш сприятливих економічних умовах.

Щодо структури витрат вітчизняних домогосподарств, то вона є досить типовою для постсоціалістичних країн. Проте, негативною можна вважати тенденцію до збільшення питомої ваги витрат на споживання. Це спричинено тим, що більша частка доходів громадян витрачається на харчування, реальні доходи постійно знижуються, при чому заробітна плата в українців є найнижчою у порівнянні з країнами ЄС. Це суттєво впливає на рівень життя та добробуту населення країни, а також на стан суспільних перетворень в країні. Тому Україна, враховуючи позитивний зарубіжний досвід, має активно впливати на формування обсягів і структури споживчих витрат домогосподарств та забезпечувати відповідно стабільний і ефективний розвиток.

Література:

1. Белозёров С.А. Финансы домашних хозяйств как элемент финансовой системы / С.А. Белозёров // Дайджест-финансы. – 2007. – №8. – С. 17–24.
2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012–2015 рр. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат. зб. – К.: Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Структура сукупних витрат домогосподарств (2012–2015 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Рейтинг стан Європи по частині витрат сімей на продукти харчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ria.ru/infografika/>.